

PTT-resultaten seizoen 1995/96

Vanaf november zijn weer honderden vogelaars bezig hun routes te tellen voor het Punt-Transect-Tellingproject (PTT), waarmee SOVON & CBS wintervogels monitoren. Inmiddels wordt achter de schermen gewerkt aan een evaluatie van dit project, om vast te stellen in hoeverre de doelstellingen bereikt worden en wat er allemaal met de gegevens te doen is. Te zijner tijd zal hierover gerapporteerd worden. Hier alvast de voorlopige resultaten van vorig telseizoen.

Routes

De opwaartse trend van de laatste jaren heeft zich voortgezet! In totaal is er op 378 routes een of meermalen geteld, waarvan in december op 346 routes (een jaar eerder waren dat er 316). Vooral in Friesland, de Achterhoek en Noord-Holland zijn er routes bijgekomen. Natuurlijk zijn er nog de nodige witte gebieden in Nederland (figuur 1), maar desondanks bereiken we bij dit project een behoorlijk goede dekking. Voor wie overweegt om een route te gaan tellen: bel eerst eens met het kantoor! We hebben hier een archief met oude (niet meer getelde) routes, en het heropenen van een oude route is te prefereren boven het starten van een geheel nieuwe route. Er waren 23 tellers die twee routes voor hun rekening namen en twaalf anderen vonden dat nog te weinig. Drie keer raden wie (opnieuw) aan kop staat...(tabel 1). Hulde aan deze gestaalde PTT-ers.

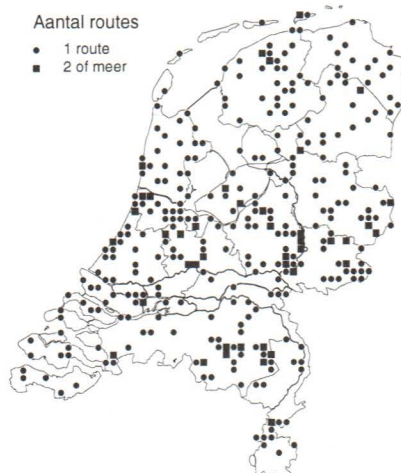
Tabel 1. Vogelaars die drie of meer routes telden in 1995/96.

Naam	Aantal routes	Aantal tellingen
H. Raaymakers	8	23
B. Bal	4	12
P.Y. Bergkamp	4	12
C.J. Capello	4	12
J. Faber	4	12
H. Sierdsema	4	9
H. Swinkels	4	8
J. Jonker	3	9
VWG IVN Bakel	3	9
R.L. Vogel	3	8
R.F.J. van Beusekom	3	5
C.J.G. Scharringa	3	5

Talrijke en zeldzame soorten

De talrijkste soort in seizoen 1995/96 was de Smient, waarvan er ruim 344.000 werden geteld, op de voet gevolgd door Kolgans (325.000) en Spreeuw (249.000). De overige soorten uit het rijtje van tien talrijkste soorten zijn niet verrassend, want ze komen jaar op jaar in de eregalerij voor,

zij het op wisselende posities (Kievit, Wilde End, Meerkooet, Kokmeeuw, Brandgans, Houtduif en Stormmeeuw).

Figuur 1. Ligging van de PTT-routes in 1995/96 in Nederland.

Tot de zeldzaamste soorten, waarvan er maar een of twee gezien zijn, behoren Jan van Gent, Kwak, Boerenzwaluw, Waterspreeuw, Zwarte Roodstaart, Notenkraker, Europese Kanarie en Korhoen. Ook soorten als Bosuil (4 exemplaren), Strandleeuwerik (5), Zwartkop (7) en Bokje (11) worden erg weinig waargenomen. Dat de gebalde tel-inspanning van alle tellers

(samen goed voor 93.000 minuten tellen) slechts 36 Kruisbekken opleverde, bewijst dat het een hopeloos dal voor deze soort was. Maar geen nood, misschien is in deze winter in de (naald)bossen weer het montere "kiep-kiep" regelmatig te horen.

Van tien soorten die als schaars of vrij zeldzaam uit de PTT-bus komen, zijn de aantallen opgenomen in tabel 2. Hoe typerend dat de Bonte Kraai in dit rijtje figureert! Een jaar of twaalf geleden bedroeg het aantal binnen een PTT-seizoen nog ongeveer 2500.

Gedenkwaardige winter

De winter 1995/96 was er niet een zoals er dertien in een dozijn gaan. Vroeg in december begon het te vriezen en eigenlijk bleef dat zo tot diep in februari, af en toe onderbroken door een dooiperiode (vaak met ijzel). Zo sprokkelde deze winter voldoende vorstdagen bijeen om tot de categorie strenge winters gerekend te mogen worden. Zware langdurige sneeuwval bleef echter uit, en er waren opvallende verschillen tussen het noordoosten van het land - waar het er af en toe arctisch uitzag - en het zuidwesten, waar de winter zich veel minder prominent manifesteerde.

Hoe de vogels reageerden op deze winter, kan voor enkele soorten met enig voorbehoud worden gedemonstreerd aan de hand van de aantallen op routes die alle drie de perioden geteld zijn (tabel 3, pag. 8).

Het is duidelijk dat de eerste vorst tot een ware uittocht van Goudplevieren en Kieviten heeft geleid. In december waren de aantallen al meer dan gedecimeerd ten opzichte van november en ze bleven laag tot en met februari, wat gezien het voortduren

Tabel 2. Aantal getelde exemplaren van tien (vrij) schaarse soorten. Totaal aantal routes was 308 (nov), 346 (dec) en 276 (feb).

Soort	Aantal exemplaren			Totaal
	Nov	Dec	Feb	
Klaapekster	15	19	11	45
Witgatje	23	30	3	56
Grote Gele Kwikstaart	33	26	5	64
IJsvogel	35	45	4	84
Ransuil	24	52	13	89
Watterral	48	55	4	107
Appelvink	22	46	42	110
Blauwe Kiekendief	93	70	64	227
Waterpieper	118	193	111	422
Bonte Kraai	82	165	199	446

Tabel 4. Vergelijking tussen 1994 en 1995 van het aantal routes waarop een soort is waargenomen alsmede het aantal waargenomen exemplaren. De vergelijking is gebaseerd op 289 routes die in beide jaren in december geteld zijn. Het verschil tussen beide jaren is aangegeven in procenten (vet). Tevens is de trend in het aantal exemplaren aangegeven.

	Routes 1994	1995	%	Exx 1994	1995	%	Tr		Routes 1994	1995	%	Exx 1994	1995	%	Tr
Dodaars	67	81	21	263	451	71	-	Grote Mantelmeeuw	76	62	-18	583	380	-35	
Fuut	132	81	-39	2581	8143	215	+	Holenduif	137	150	9	2497	4662	87	+
Aalscholver	141	116	-18	2619	4309	65	+	Houtduif	263	258	-2	34899	39028	12	+
Blauwe Reiger	242	245	1	1589	1330	-16	+	Turkse Tortel	148	146	-1	1536	1205	-22	0
Knobbelzwaan	149	142	-5	3514	4374	24	+	IJsvogel	19	26	37	22	38	73	
Kleine Zwaan	55	57	4	5838	4589	-21	+	Groene Specht	35	48	37	48	75	56	+
Wilde Zwaan	29	28	-3	310	514	66		Zwarte Specht	20	39	95	29	67	131	0
Rietgans	54	74	37	8343	31004	272		Grote Bonte Specht	138	179	30	415	579	40	+
Kolgans	129	132	2	88976	108649	22		Veldleeuwerik	96	120	25	2743	4220	54	+
Grauwe Gans	61	77	26	7896	8608	9	+	Graspieper	120	124	3	1049	1333	27	0
Brandgans	42	40	-5	38582	32747	-15	+	Waterpieper	11	18	64	63	162	157	+
Rotgans	18	20	11	13428	4865	-64	+	Witte Kwikstaart	26	55	112	67	128	91	
Nijlgans	64	63	-2	718	903	26	+	Winterkoning	231	248	7	1073	1217	13	+
Bergeend	52	26	-50	1033	361	-65	-	Heggenmus	113	138	22	373	391	5	+
Smient	132	120	-9	101131	102698	2	+	Roodborst	220	256	16	919	1440	57	+
Krakeend	46	36	-22	782	498	-36	+	Merel	278	285	3	4709	6751	43	+
Wintertaling	80	62	-23	1821	1186	-35		Kramsvogel	145	213	47	10797	24362	126	
Wilde Eend	247	226	-9	54901	54028	-2	-	Zanglijster	45	51	13	124	104	-16	
Pijlstaart	16	15	-6	779	380	-51		Koperwiek	94	114	21	1216	2389	96	-
Slobeend	40	33	-18	726	331	-54		Grote Lijster	75	88	17	191	237	24	0
Tafeleend	121	99	-18	8850	7886	-11		Goudhaantje	117	162	38	1110	1406	27	-
Kuifeend	154	112	-27	28412	29106	2		Staartmees	114	124	9	1227	1369	12	+
Brilduiker	51	49	-4	562	326	-42		Glanskop	41	45	10	153	216	41	+
Nonnetje	32	36	13	496	3476	601	-	Matkop	68	64	-6	185	181	-2	0
Middelste Zaagbek	23	16	-30	255	148	-42	+	Kuifmees	57	60	5	263	258	-2	+
Grote Zaagbek	84	55	-35	921	472	-49	+	Zwarte Mees	36	28	-22	163	130	-20	0
Blauwe Kiekendief	54	40	-26	81	60	-26	-	Pimpelmees	248	243	-2	2463	2720	10	0
Havik	40	44	10	49	53	8	+	Koolmees	273	278	2	4019	5226	30	-
Sperwer	126	130	3	169	178	5	0	Boomklever	62	61	-2	179	317	77	+
Buizerd	253	255	1	1514	1672	10	+	Boomkruiper	122	137	12	452	521	15	+
Ruigpootbuizerd	11	22	100	12	30	150	-	Vlaamse Gaai	200	204	2	1157	1232	6	+
Torenavalk	170	189	11	359	543	51		Ekster	258	263	2	3299	3292	-0	-
Patrijs	39	39	0	419	439	5	0	Kauw	259	256	-1	26742	22845	-15	+
Fazant	147	145	-1	915	851	-7	0	Roek	114	114	0	11751	11693	-0	0
Wattaral	19	22	16	37	45	22		Zwarte Kraai	284	286	1	13482	12766	-5	0
Waterhoen	166	167	1	2866	3577	25		Bonte Kraai	21	27	29	104	133	28	-
Meerkoet	204	185	-9	31583	42880	36	-	Spreeuw	250	266	6	71444	50940	-29	0
Scholekster	41	36	-12	12052	15103	25		Huisemus	178	213	20	4170	5290	27	-
Goudplevier	47	14	-70	30273	3650	-88	0	Ringmus	116	120	3	2070	2394	16	0
Kievit	157	70	-55	64676	3179	-95		Vink	256	253	-1	7607	9109	20	+
Watersnip	64	35	-45	269	82	-70		Keep	37	67	81	187	1385	641	
Wulp	86	104	21	15340	3681	-76		Groenling	102	104	2	1500	2455	64	+
Tureluur	20	19	-5	434	394	-9		Putter	64	64	0	661	476	-28	+
Witgatje	15	16	7	26	28	8		Sijs	112	105	-6	3879	3512	-9	
Kokmeeuw	264	251	-5	56753	32405	-43	-	Kneu	16	21	31	387	90	-77	
Stormmeeuw	190	185	-3	38036	15449	-59	+	Goudvink	48	40	-17	126	142	13	0
Kleine Mantelmeeuw	24	19	-21	194	106	-45		Geelgors	42	42	0	458	531	16	+
Zilvermeeuw	184	160	-13	18570	10503	-43		Rietgors	40	44	10	109	283	160	-

van de vorst logisch is. De Kramsvogel laat het tegenovergestelde beeld zien: een fikse toename in december en een wat lager, maar nog steeds respectabel aantal in februari.

De Blauwe Reiger heeft duidelijk een veer gelaten in de winter 1995/96. Normaliter nemen de aantallen tussen november en februari met zo'n 10-30% af, maar ditmaal ging het om een afname van bijna 60%. Dit betekent overigens niet dat de Nederlandse broedpopulatie in dezelfde mate uitgedund zal zijn. Voor zover de winterse afname veroorzaakt wordt door (meer dan normale) sterfte, heeft deze betrekking op eigen broedvogels, de niet-broedende populatie (veel Blauwe Reigers broeden pas in hun tweede jaar) en vogels uit andere landen. De broedvogeltellers houden

rekening met een afname van hooguit 30% in ons land.

De Winterkoning heeft eveneens weinig lol gehad in de winter van 1995/96. Ook bij deze soort is een aantalsafname in de loop van de winter gebruikelijk; in de winters 1992/93 en 1993/94 bedroeg deze rond 30%. De tellingen in 1995/96 wijzen echter op een reductie met 80% of daaromtrent! Ook zullen er flinke aantallen Waterhoentjes gesneuveld zijn, als je tenminste uitgaat van de afname die tussen december en februari geconstateerd is. Bij soorten als Wilde Eend, Meerkoet en Graspieper lijkt hiervan geen sprake te zijn geweest.

Vergelijking met 1994

In tabel 4 wordt de decembertelling van 1995 vergeleken met die van een

jaar eerder. Deze vergelijking wordt gemaakt op basis van 289 routes die in beide jaren geteld zijn. De volgende gegevens worden vermeld: aantal positieve routes (routes waarop desbetreffende soort is waargenomen), aantal exemplaren en procentueel verschil. Tevens is bij de meeste soorten aangegeven hoe de lange termijn trend (1980-94) is.

Kievit en Goudplevier waren in december 1995 een stuk schaarser dan het voorgaande jaar, een gevolg van de vorst-inval. Kokmeeuw, Stormmeeuw en Zilvermeeuw werden op ongeveer evenveel routes gezien, maar de aantallen lagen 40-60% lager. De voedselomstandigheden op graslanden waren compleet verschillend in beide jaren (in 1994 goed door de vele regen, in 1995 slecht door de

Tabel 3. Aantal getelde exemplaren van tien vogelsoorten in de winter 1995/96 op de 230 routes die driemaal geteld zijn.

Soort	Nov	Aantal Dec	Feb
Aalscholver	7456	3643	1486
Blauwe Reiger	1743	1173	738
Wilde Eend	30.863	42.793	41.619
Waterhoen	2784	3215	1705
Meerkoet	28.016	35.578	45.214
Goudplevier	44.767	3642	233
Kievit	114.118	2572	5827
Graspieper	1487	1018	1122
Winterkoning	1463	931	268
Kramsvogel	3017	21.057	12.200

vorst) en het is aannemelijk dat veel meeuwen in 1995 de stad zijn ingetrokken of zijn weggetrokken. Hetzelfde geldt mogelijk voor de Spreeuw.

Koolmees, Glanskop, Boomklever, Vink en Keep waren in 1995 beduidend talrijker dan in 1994. De overvloedige oogst aan beukenootjes zorgde voor een goed gedekte tafel

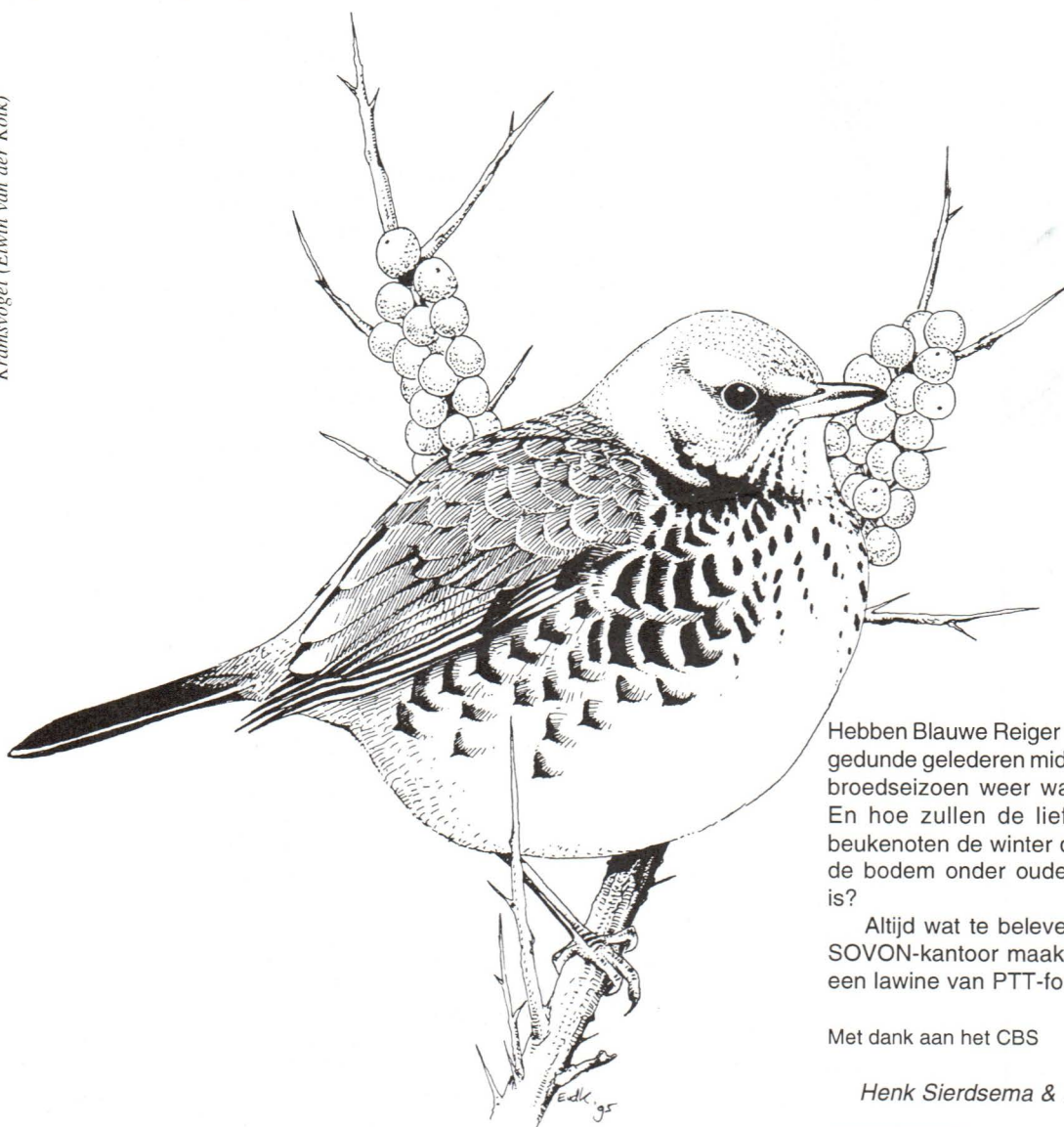
voor deze soorten. Verschillende muizeneters waren ook talrijker, waaronder Torenvalk, Buizerd en Ruigpootbuizerd, een gevolg van de goede stand van (veld)muizen. Dat Witte Kwikstaart, Graspieper en Koperwiek talrijker waren is onverwacht, want het zijn soorten die veelal geassocieerd worden met zachte winters. Koper-

wieken bleven trouwens ook later in de winter nog aanwezig en doken veelvuldig in stadstuinen op, een veel minder gebruikelijk verschijnsel dan bij de Kramsvogel. Dat er nog vele tientallen IJsvogels werden gezien, was de laatste stuiptrekking van een goed broedseizoen en vette herfst. Werden er in december 1995 nog 45 gezien (waarvan 38 op routes die ook in december 1994 geteld waren, toen het om 22 vogels ging), twee maanden later leverden de PTT-tellingen nog maar vier IJsvogels op.

Seizoen 1996/97

De tellingen van het nieuwe seizoen zijn volop bezig en beloven veel goeds. Afgelopen herfst was er een invasie van Vlaamse Gaaien en Zwarte Mezen, en we zijn benieuwd of er veel zijn blijven hangen, zodat dit in de PTT-tellingen tot uitdrukking komt. Sinds half november worden er ook weer flinke aantallen Barmsijzen her en der gemeld, terwijl de berichten over Kruisbekken wisselend zijn.

Kramsvogel (Elwin van der Kolk)

Hebben Blauwe Reiger en IJsvogel de gedunde gelederen middels een goed broedseizoen weer wat aangevuld? En hoe zullen de liefhebbers van beukenoten de winter doorkomen nu de bodem onder oude beuken leeg is?

Altijd wat te beleven dus, en het SOVON-kantoor maakt zich op voor een lawine van PTT-formulieren.

Met dank aan het CBS

Henk Sierdsema & Fred Hustings